

С 253

СИДНЕЙ 1953

Dmytro Chub

IT HAPPENED IN AUSTRALIA

Sketches

UKRAINIAN PRESS, ARNCLIFFE, N.S.W.

УКРАЇНСЬКА КНИГОЗВІРНЯ

2

ДМИТРО ЧУБ

ЦЕ ТРАПИЛОСЯ
В АВСТРАЛІЇ

(З австралійських вражень і пригод)

СІДНЕЙ 1953

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

Обортка і рисунки Л. Денисенка.

ASSOCIATION OF UKRAINIANS IN GREAT BRITAIN LTD.
(LONDON BRANCH)

184, Holland Park Avenue, LONDON. W.11.

263

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ ВЕДМЕДИК

Була темна і похмура ніч, коли потяг ніс нас, європейських біженців, від Мельбурну до переходового табору Бонгілля. Десять далеко попереду блискала бліскавка, а у вікна невеликих м'яких вагонів бризкав рідкий дощ. Дехто дрімав, а дехто припадав дошибок вікон, щоб глянути на тутешні краскиди.

Від сяйва з вікон темрява трохи гідступала, і здоєж залізниці єдно смужку австралійського лісостепу. Хоча був травень — останній місяць тутешньої осени, земля була искрила травою, а дерева мали листя. Іноді повз вікна пробігали високі, сухі дерева, що, здавалося, хочуть ще більше підкреслити вийнятковість нашого становища.

Нарешті, якась освітлена галявина, десяток блаакитних автобусів. Діставши в приміщенні театру призначення на мешкання, ми вже заходили до бляшаних бараків колишнього табору. В бараках горіло ясне світло, а на розставленіх рядами ліжках були матраци, по чотири накривки, простирадла, подушки та рушники. Вгорі, біля електричної лампки, мов неживі, сиділи два здоровені метелики, що нагадували невеликих пташок.

Чоловіків призначено до одних бараків, жінок з дітьми до інших, а дорослих членів родини та неодружених знов окремо. Одразу почалось розшукування. Чоловіки шукають свої родини. Жіночі бараки були так само, як і чоловічі, без печей, передільних стін не було, а замість них, півмстра заввишки тяглася дротяна сітка. У деяких шановних пань, що не звикли до таких «розкошів», навіть виступали на очах слози. Було холодно і незатишно.

Та сонячний ранок трохи підбарвив положення... Розігнав холод, піддав рожевішого настрою... Тільки там, де діти, чути було плак. Найменші, видно, не звикли одягатися у такій температурі.

— Оце тобі гаряча Австралія! — чути зауваження, і чоловіки, що допомагали нашвидку одягати своїх дітей, нападали на своїх жінок, (бо хто ж винен?), що позалишали в Німеччині теплий одяг.

Смачний сніданок трохи заспокоїв знервованість: смажена баранина плавала в товщі, солодка каша, мармелада, кава, білий хліб... В Советському Союзі таке можливє хіба лише в міністрів... А тут гучномовцем вже гукають іти одержувати ручний багаж, який ми віддали ще в Мельбурні.

— Так оце та Австралія? — питала чотирірічна дівчинка своїх батьків.

А батько, з болем у серці, не зناє іще й сам, яке життя спіткає його дитину в цій далекій і дивній країні, де інакші дерева і птахи, де на дорозі треба триматися лівої сторони, де сонце ходить зліва, де навіть жаби інакше квакають, ніж на Україні.

Але турботи дня потроху відганяли невеселі думки. Треба було знову йти (котрий вже раз?) до лікаря, до відділу праці... Але краще йти до лікаря, ніж бути без нього, і тому то кожен кудись поспішає, хтось когось несподівано зустрічає, вигуки, радісні розмови, спогади.

Під час обіду, коли діти за столом хваталися за великі соняшні помаранчі, в залі їдальні раптом зчинився надзвичайний галас, ніби там ішов якийсь бій. Всі обернулись у той бік і побачили, що двоє молодих людей зчепилися в якомусь дивному герці, ніби вони намагались один одного задушити. Та виявилось, що це не бокс і не бійка, а лише зустріч двох братів, що розгубилися ще під час війни в Польщі.

— Степане! Чорт!... — кричав, захлинаючись, і сбіймав, і патрав, і цілавав один одного. А на очах у них слози. Брати були такі захоплені, що білявий Степан і не помітив, як надмірною ширістю обдер своєму смуглявому братові носа. Ми ж дивилися на цю сцену і раділи разом з братами.

Наступного ранку, коли сідали до сніданку смуглявий скаржився:

— От, бісів тигр... Трохи поса не відірвав...

Теплий сонячний день швидко робив своє. Він біг у безвість, а з ним поспішли і ми. Коли ми пішли одержувати пашпорти, три хлопці з сусіднього бльоку, з лопатою і палицями в руках перетяли нам дорогу і пішли кудись у бік найближчої гори. Позаду них біг песик. А за дві години, коли ми вже верталися назад, знов зустріли тих самих хлопців і на тому ж самому місці. Вони вже несли двох кроликів і понад метр довгу неживу гадюку, що тяглася за ними прив'язана мотузком.

— Шукали в норі кроля, а знайшли гадяку. — відповіли вони на наше питання.

Увечорі, коли денні клопоти закінчувалися і люди сходилися до бараків, приходили знайомі, і починалася балачка. Говорили про тутишні заробітки, куди й кого посылають на працю, де вигідніше, хто записався на тростину, а хто призначений до війська до Сіднею. В цей час до бараку з криком увірвались діти.

— Ідіть подивіться! Якийсь звір сидить на дереві! — Всі вибігли дивитися на того звіра. Справді, коло вмивальні, невисоко на дереві сидів якийсь сірий звірок, з доброго кота забільшки, з чорним хвостом, з мордою, як у лисиці, з короткими ногами, як у щура. Хтось з давніших мешканців сказав, що це посум. Він нищить гадюк і ночує в дуплах дерев, а

хто його заб'є — дістане 30 фунтів кари. Хтось виніс білого хліба і подав посумові. Той узяв, поліз вище на дерево, а цікаві і далі стояли і дивувалися.

— А де ж ті уславлені кенгуру? — запи-
тив котрийсь. — Ми про них стільки начитались
у географіях.

— Нічого. Побачимо ще й кенгуру, — чу-
ти відповідь.

Надворі тим часом холоднішало. Далі за дротяною загородою, де починались приватні володіння, мекали вівці, що пасуться цілу добу, не знаючи стайні.

За кілька хвилин балачка у бараці відно-
вилася. Один з присутніх, що приїхав до Ав-
стралії пароплавом «Анна Салем», розповідав,
що перед їхнім виїздом з Італії, у них в таборі
зчинилася велика буча. Пішла чутка, що той
пароплав советський і що зветься він не «Анна
Салем», а «Анна Сталін». Це має бути ніби
дочка Сталіна. Знайшлися недовірливі і, уни-
каючи «Анни Салем», щоб бува не попасти до
«Анни Сталін», пішли до консула за виясне-
нями. Тут, розуміється, їх заспокоїли і, мабуть
досить надивувалися...

У цей час заходить одна знайома жінка з сусідного бльоку, що відзначається балакучістю та гумором.

— Я в вас хоч трохи відпочину, — сказала вона, присівши. — А то я попала до такого

бараку, що тільки й чуєш: Ах, якое солнишко! Убіцца надо... За тисячі кілометрів тікала від того солнишка, а все таки не втекла.

— То ще не біда. Ось ми з двома воюємо, щоб не лаялись брудно, а вони нам доводять, що «без етава нельзя правільно мислі виразіть».

Всі регочуться. Далі розмова про практичні речі... Скільки то треба робити, щоб купити трохи землі та звести бодай дикто — бляшану хату. Самітним... та бездітним... тим, що мають більші робочі родини, — ще нічого, а от, з малими дітьми гірше...

Пізно ввечорі ~~н~~олягали... А вранці, коли повставали, сусід — інженер, уже з сивиною і золотим зубом, сівши на лавицю, якось підкреслено запитав:

— Ви чули, що вночі було?

Всі здивовані.

На мене згори щось скочило! Я було підскочив, а воно на сусіда, сусід також прокинувся, а воно пострибало геть. Сусід хотів був встати та засвітити, але було холодно... Це було щось велике і важке, — додав інженер — може великий посум, а може навіть австралійський ведмедик.

Інженер говорив так поважно і переконливо, що ніхто навіть не думав перечити.. Всі почали поглядати на вікна, на покрівлю, шукуючи чогось.

— Куди той звір міг влізти б? Я підійшов до скринь, що стояли під стінами коло дверей, і туди заглянув, але й там нічого не було. Хотів уже заглянути під ліжко, як з-під одного з них, ніби зачувши нашу розмову, найближче до інженера, вибігло маленьке чорне кошеня і, блимаючи очима, винувато нявкнуло. На це привітання зірвався нагло голосний регіт.

— Так оце він — той австралійський ведмедик, пане інженере? — запитав один з сусідів.

Інженер збентежений, і мова його не клеїться. Всі сміються.

У цей час знадвору долинув звук дзвінка, що кликав на сніданок.

ЗА НАМИ ГНАЛАСЯ СМЕРТЬ

Купивши все, що нам було потрібне у невеличкому австралійському містечку, ми з Миколою поверталися додому. Та на цей раз не автобусом, а вирішили піти пішки.

— Подивимося на тутешню екзотику, — казав я.

Це було в один з суботніх неробочих днів. Дарма, що була ще зима, та день випав соняшний і теплий. Спершу ми йшли по шосе. Я ніс у руках течку, а Микола пакуночок з гостинцями малому. Навколо тяглися широкі простори, вкриті травою, де-не-де стояли дерева, на яких раз-у-раз верещали папуги або галасливо кричала брунатно-ряба кукабара.

Дивлячись у далечінь на високі бугри, я відчував смуток і самотність, а на Миколиному лиці малювалася повна безтурботності. Я йому це завважив.

— А ви знаєте, — обізвався він після тривалої павзи, — я завжди люблю самотність. У мене колись був приятель. Бувало, підемо, чи до Дніпра, чи на Хортицю і за день промовимо хіба по п'ять слів. І це мені подобалось.

«Нашо тобі й приятелі здалися?» — подумав я.

Тим часом шосе заглибилось у плавні, петринаючи їх упоперек. Ставши на містку, біля річки, ми любувались краєвидом; ми бачили, як там, за пасмом куги паслися дві чорні, дики курочки, і як серед плавнів на невеличкому озерці плавали три чорні лебеді, занурюючи свої довжелезні шиї у воду. Сіра, елегантна чацля, що ходила біля берега, видно, боячися нас, знялася й сіла далі на гілку давно засохлого обгорілого дерева.

Пройшовши ще з кілометр серед мало займаної природи, ми повернули праворуч та пішли навпростець. Іноді нам доводилося перелазити через невисокі огорожі, якими обведені приватні ділянки цього лісостепу, де паслися вівці та скотина.

Розмовляючи потроху та згадуючи свої рідні краї, ми не помітили, як опинились серед великої отари рогатої худоби, що розійшлася по зеленому просторі і скубла траву. Коли ми проходили, то близчі корови піdnімали голови і дивилися на нас, мов на видовище.

«Може їх течка дивує,» — подумав я.

— А ви знаєте, Миколо, — пригадавши, сказав я, — що в Австралії трапляються нещасні випадки від нападу корів. Десь я про це читав. А майстер на роботі розповідав мені, що тутешня худоба найдужче бойтися псів та людей на конях.

— Вас, мабуть, малим теля налякало, — сказав, не посміхнувшись, мій сопутник.

— А я колись ішов і сина посадив собі на плечі, то від мене ціла череда втікала, — додав він.

Ми вже виходили з табуна, як побачили, що поблизу, мов пастух, гордовито стояв здоровий бугай і теж пильно дивився на нас.

— Ач, який герой! — відізвався Микола, дивлячись на бугая, і, знявши капелюх, махнув ним у його бік.

Рогатий велетень одну мить стояв нерухомо, а потім, мов відчувши в тому образу чи виклик, зухвало махнув головою і рвучко рушив до нас. Не бажаючи мати з ним більшого знайомства, ми підтюпцем кинулися геть. Але в той же самий момент і бугай, мукнувши басом, рвонувся навзdogін за нами, а десятки більчих корів, позадиравши хвости і з підскоком, мов хлопчаки на боязкого пса, кинулися вслід за своїм «отаманом».

Жахлива перспектива повиснути на коров'ячих рогах, бути розтоптаним цією дикою ордою пронизала нашу свідомість. Напружуючи всі свої м'язи, ми, як чорти, летіли до огорожі, за якою був порятунок. А рогата стихія наблизялась з кожним кроком. Бугай був занадто гладкий, і коли б не це, він уже б навзdogнав нас. В одному місці Микола раптом спіткнувся і впав, але в ту ж мить скопився і летів за п'ять кроків позад мене. Не маючи вже надії на огорожу, я підбіг до дерева, що

стояло на мосму шляху, та, кинувши течку, схопився за гілки, деручись догори.

— Миколо, лізь сюди! — крикнув я, не оглядаючись, і в цю ж мить почув позаду рвучкий собачий гавкіт: гав=гав=гав!... Я озирнувся і жахнувся: мій Микола, з розпатланим

Рогатий велетень рвучко рушив на нас.

волоссям, стояв на четвереньках, повернувшись головою до отари, і завзято гавкав. Бугай і перша лава корів, що вже його настигли, рвучко зупинилися на три метри від нього, мов приголомшенні цією несподіванкою. За ними зупинилися й інші. А коли Микола ще завзятіше загавкав і зробив крок уперед, бугай разом

з коровами поточились назад, а ще за мить, обернувшись і так само позадиравши хвости, кинулися навтіки.

Я ще сидів на дереві, як Микола підвівся на ноги, приклав руку до серця і, заплюшивши очі, блідий, мов крейда, прихилився до дерева, важко дихаючи. Вся череда тим часом зупинилася теж і, обернувшись, дивилася в наш бік.

— За нами гналася смерть... — вимовив тихо Микола, коли трохи опритомнів.

— І ти її геройчно прогнав, — закінчив я його думку.

Взявши течку, ми з Миколою рушили до огорожі, але тут же я помітив, що у нього в руках не було пакуночка. Ми скоро вернулися і знайшли його на траві.

— Ну, як ти, Миколо, додумався так зробити? — запитав я, коли огорожа лишилась вже далеко за нами. — Адже ж іще одна мить, і вони рознесли б тебе на клаптики. Ти просто винахідник!

Микола й тепер промовчав, і лише згодом відізвався:

— Питаєш? Та ти ж сам казав, що скотина ця найдужче боїться псів та людей на конях. — А за хвильку додав: — Ой, дорого міг коштувати мені і той мій винахід і твоя екзотика...

НА ГАДЮЧОМУ ОСТРОВІ

I. Випадкова зустріч

На місце нової праці я приїхав у н'ятницю увечорі, а вранці, виспавшися у бляшаному бараці, я вже оглядав нову околицю. Вона мені, правду кажучи, більше сподобалася, ніж попередня. Мені давно хотілося помандрувати з рушницею по плавнях та по лісових хащах і горах, перемагаючи перешкоди й небезпеки. Але де ви тут, поблизу, знайдете ті небезпеки? Адже, тут немає навіть путяцього звіра. В Австралії, правда, є давуни та крокодили, які часто бувають небезпечними для людини, але вони десь далеко, аж у Квінслінді, на півночі, де не бракує і лісових хащів. Проте, я таки був трохи вдоволений, що поблизу були хоч невисокі гори, вкриті рідкуватим лісом, а в долині, попід горою, ховаючись за очертам та деревами, протікала річка, де, як я дозвідався, було чимало різної дичини й гаддя. Більше того, тут же поблизу частими гістими були й кенгуру, в чому я й пересвідчився.

Вийшовши цього ранку за ворота, я побачив, що по другий бік дороги, під гіллястим евкаліптом, на дротяній огорожі, висіли чоти-

ри забитих гадюки. Я підійшов ближче і почав роздивлятися. Одна з гадюк чорна, метрів на два завдовжки, а решта всі менші, піскуватого кольору — що звуться тут «тайгерснайкс», тобто тигрові гадюки, що є майже найнебезпечнішими для людини.

Доки я роздивлявся, прилетіли на дерево дві кукабари і підняли такий галас, ніби там знеслось і кудкудахкало з десяток курок заразом. Кукабари ніби гнівалися, що я підійшов до їх здобичі. За їхнім криком я не зчувся, як до мене ззаду наблизився якийсь хлопчина і запитав:

— Що, дивитеся на моїх гадюк?

Я оглянувся і побачив смуглуватого хлопця років тринацяті. Мені здалося, що я його десь бачив, але не встиг пригадати, як він вигукнув:

— Та це ви в Баньйолі були, все з дівчиною ходили?

І я в цю ж мить пригадав Італію, табір IPO і хлопчика Василька.

Боже мій! Та це ж той самий симпатичний Василько, що переживав велику трагедію через свого біленського песика, властиво щеня, яке він привіз із собою з Німеччини. Пригадую — ніби це трапилося вчора — як він з братом, вийшовши в таборі Баньйолі від австралійського консула, стояв коло бльоку »Р« із слізми на очах і тримав на руках свого щеси-

ка Найду, якого консул не дозволив брати до Австралії.

— Забороняє австралійський закон, — казав він Василькові.

Я пробував тоді потешити засмученого хлопця, але ситуація погіршувалась тим, що в хаті його штурмував другий «консул» в особі матері, яка домагалася, щоб він лишив, нарешті, своє щеня.

Я тоді виїхав за кілька день з табору і не знову кінця цієї історії. Тим то я мимоволі одразу запитав:

— А як же, Васильку, з Найдою? Покинув в Італії?

Василько якось гордовито глянув на мене, ніби дивуючись, що я й досі не знаю таких загально відомих речей, і сказав, посміхаючись:

— Еге ж! Глядіть, бува, так би я й покинув свого Найду. — І відразу додав:

— Він тут, зі мною!

— Як, з тобою? майже вигукнув я з несподіванки. — А консул же заборонив?

І Василько розповів мені цікаву історію про те, як він проніс песика на пароплав у скриньці, так ішо ніхто й не помітив.

— Але тут прийшла нова біда, — продовжував він розповідати, — хтось, мабуть, побачив, як я годував Найду, або як я купав його, і доніс капітанові, бо одного дня, як уже перехали Суеський канал, по радіо оголосили,

що на пароплаві хтось незаконно перетримує щеня, а тому то власник його мусить негайно зголоситись до капітана. А через пів години почали шукати в нашому кінці по каютах. Посадивши Найду в відро і накривши рушником, я ледве встиг пронести його до пароплавного кухаря-індуса, з яким ми добре заприятелювали ще з перших днів, і дав до скову. Зате платив йому цигарками, які давав брат.

— Та найбільше, мабуть, хвилювалась моя мама, — казав далі Василько, — вона все мені дорікала: — Тут хоч би душі свої, врятовані від большевиків, довезти цілими, а ти ще собак возиш, — казала вона. — Та через тебе й нас усіх повернуть назад до Німеччини.

— А я таки довіз свого Найду до Австралії і щасливо проніс на берег, хоч і була сувора контроля, — так закінчив Василько свою розповідь.

Ця історія мене таки немало здивувала, тим більше, що я знав кілька подібних випадків з псами, але нікому не пощастило перевезти їх до Австралії. Тим то Василько, хоч і зле зробив, що порушив державний закон, видавався мені щирим до Найди і спритним.

А Василько знову, безтурботно посміхаючись і, ляскаючи по землі якоюсь хмизинцю, розповідав про свої пригоди, про гадюк і кенгуру.

— О, тут як попрацюєте, то побачите їх

часто, — казав хлопець. — Он там, за тією горою, є ціла гадюча фарма, розплідник такий, — і він показав рукою той напрямок. А коли ми вже повернулися до своїх бараків, Василько сказав:

— Коли хочете, сьогодні по обіді підемо до річки, поблукаемо.

До обіду я впорядкував своє нове мешкання, а пізніше, коли сонце зменшило свій шал, до кімнати поступав мій знайомий Василько.

— Ну що, підемо? — запитав він якось переможно, відчинивши двері і ставши у всеозброєнні. Через плече у нього висів бінокль на ремінці, а на ногах були гумові чоботи.

— Та ти, я бачу, готовий до наступу? — сказав я, усміхаючись і, не довго думаючи, зібрався піти, сподіваючись, що Василько пока, же мені добре місця, де можна буде вудити рибу.

Вийшовши з кімнати, я побачив коло бараку дебеленького песика. Василько відразу ж приклікав і сказав:

— Найдай! Дай панові лапку! — і підвів його до мене, щоб познайомити.

Це вже не було те двомісячне щеняtko, що я бачив у Баньолі. За рік воно виросло і виглядало вже величенським псом.

— Розумний песик, — стверджував я, і ми рушили в дорогу. По дорозі Василько зайшов до

свого бараку і виніс для мене теж пару гумових чобіт. Я, правда, вирішив не обувати їх, але Василько доводив:

— Без цього тут небезпечно коло річки; десь гадюку наступните, або ще яка халепа. Ми ж підемо на Гадючий острів.

Потім витяг з під барака два міцні залізні дроти по метрові завдовжки:

— А це буде наша зброя, — сказав він.

За якісь десять хвилин ми вже наблизилися до річки, що ховалася за високою густою травою, очеретом і деревами.

II. Несподіваний напад

Коли ми звернули ліворуч, з греблі, Василько гукнув свого песика Найду і наказав йому іти позаду й не метушитися.

Ми пішли, обережно ступаючи у високій траві, що сягала до пояса, обминаючи ями з водою, переступали через дерева, що лежали на дорозі. Крізь чагарник та очерет я бачив, як була захаращена річка гілками та цілими деревами, що стирчали з води, а з високої трави визирали то тут, то там, мов чорти, чорні обгорілі пеньки, що свідчили про колишні пожежі на цих просторах.

Василько ішов попереду, за ним я, а за мною, тримаючи хвоста бубликом, біг Найда.

— Добре, що сьогодні сонячний день, — почав я говорити, але в цей момент Василько

підняв догори вказівний палець лівої руки і зупинився:

— Дивіться, — сказав він якось таємничо і, показавши вбік на траву, додав:

— Тут уранці пролізла гадюка, бачите?

Дійсно, трава була ніби розділена надвое, а на самім низу в'юнчастою стрічкою прослався слід.

— В Австралії, — сказав Василько, коли ми рушили далі, — є до 120 порід гадюк. Найнебезпечніша тут — це тайгерснайк, але у Квінслінді та на півночі Австралії є ще страшніша, що зветься тайпан. Вона сама нападає на людину і навіть давунів перемагає.

— А ти звідки знаєш, Васильку? — запитав я.

— Я читав про це в австралійських книгах.

— А ти хіба по-англійському вже тяжиш добре?

— О — о — о — протяг він багатозначно, — перфект. Я ж ходжу до гайскул і маю найкращі оцінки в класі.

— То добре. — А як у тебе з українською?

— Української мене вчить брат. Він же вчився в інституті, а тут працює в йдалльні. Я маю всі підручники і дістаю «Євшан-Зілля» з Канади, а, крім того, пишу щоденник про всі мої пригоди й випадки.

Відокремившись трохи від Василька, я наблизився до річки і в ту ж мить побачив

гадюку піскуватого кольору; вона лежала на купці хмизу, що під деревом нанесла вода. Я замахнувся своєю залізною дротиною, але гадюка так швидко шмигнула у воду під берег, що мій удар спізнився.

— Вони дуже меткі, — гукнув до мене Василько і підійшов ближче. Ми пішли знову разом, а він розповідав притишеним голосом далі:

— Мені трапився був один випадок, коли ми ще робили на фармі у Мільдурі. Там гадюк було ще більше. Та ще коло нас був ліс. Іду я раз увечорі. Місяць уже зійшов, і добре видно. Дорога ішла попід лісом. Зліва ліс, справа зруб і дрова, поскладані в штабелі. І раптом, вийшовши на закрут дороги, я побачив, що на дорозі щось ворується і гойдається. Я зупинився і, приглянувшись, побачив виразніше, що то позлазились гадюки і, поскручувавшись по дві — три докути, попіднімалися на фут, або й вище і хилитаються, ніби танцюють. Я спершу злякався, а потім узяв грудку й кинув. Вона упала, розбившися, але гадюки гойдалися далі. Тоді я взяв більше грудок та почав кидати одну за другою. Гадюки враз опустилися, і я помітив, як кілька з них, піdnісши голови, кинулися до мене. Я швидше тікати, і за кілька хвилин був уже в хаті. Тоді господар посадив мене на авто і за пів години ми рушили вдвох. Наблизившись, ми побачили, що гадюки знову

гойдаються на дорозі, ніби якесь бадилля від вітру. Тоді господар пустив швидко авто просто на них. Під колесами якось аж залопотіло, коли ми переїздили, а потім, повернувшись, ми знайшли десятків півтора забитих та придавлених гадюк, що не могли рушити з місця, тільки мотали хвостами та головами.

— То влітку, в місячні ночі, вони влаштовують такі тут забави, — сказав господар. — Я уже не один раз давив їх тут автом. Особливо їх багато під штабелями дров. Теж гадюки часто живуть у кролячих норах, особливо там під горою.

Раптом Василько зупинився та, піднявши знову палець догори на знак небезпеки, зняв бінокль і сказав:

— Подивіться, он там гріються дві гадюки. Я взяв бінокль і скоро побачив двох гадюк, що, скрутivшихся, лежали під деревом на пеньку. Висока трава заслоняла їх трохи, а невелика долина, в якій стояла вода, перетинала нам шлях. Ми попростували до того дерева, обходячи боком. Та коли ми наблизилися з піднятими дротами, від гадюк уже не було й сліду. Почувши, певно, розмови, або тріск під ногами вони своєчасно втекли у нору під деревом.

— Я вже їх двічі тут бачив здалеку і ніяк не можу підійти ближче. Отакі чуткі, — казав розчаровано хлопчина.

В цю ж хвилину позаду нас, але трохи

збоку, раптом загавкав Найда. Ми обернулися і швидко поспішили до песика, що ледве ви-зирав із-за трави. А за хвильку ми вже були свідками сутички пса з гадюкою. Найда завзято гавкав, а за два метри перед ним, поблизу обгорілого пенька, піdnісши на цілий фут голову догори між травою, мов патик, стояла чорна гадюка. Вона так само повернулась до пса головою і зловісно сичала, навіть і тоді, коли ми наблизились і стали позаду Найди. Найда теж боявся піти в наступ, ніби чекав наказу свого господаря.

— Постійте тут! — сказав мені рішуче Василько, мов командир до рядового салдата, а сам, як досвідчений вояк, мотнувся геть. Він обійшов і наблизався з того боку, де стояв пеньок. Пригинаючись і ховаючись, щоб не помітила гадюка, він підкрався досить близько і спритно, в одну мить вдарив її своєю залізною дротиною. Гадюка, мов перерубана, звиваючись кільцями, закрутилась на місці. Наступні удари цілком добили її. Розправивши забиту гадюку, Василько поміряв її своєю палицею і упевнено, щіби вирок, сказав:

— Блекснайк, шість з половиною футів.

А за тим зачепив її кінцем своєї зброї і поклав на пеньку.

— Вона, видно, грілася тут, а Найда її й застукав, — сказав хлопчина, коли ми верталися на попереднє місце.

Далі ми звернули вбік і пішли до стовбура гігантського дерева, що лежало на землі. Товщина його удвічі перевищувала мій ріст, а в дуплятину середини можна було скраю зайти і stati.

— Не заходьте туди, — казав мені Василько, коли я наблизився, — бо там повно буває всякої нечисти: і павуків, і ящірок, і гадюк.

Але Василькові хотілося вилізти на це товстелезне дерево, і ми вирішили зайти з тоншого кінця. Вздовж дерева ішла невеличка стежка, на яку схилилася, ніби покосом, висока трава. Василько, що йшов попереду, раптом став і знову підняв палець. Я глянув униз, куди він показував поглядом, і ми разом підняли дроти. З підгустої трави, що, схилилася на стежку, видно було міцний гадючий хвіст. І в той же момент, як ми підняли догори свої озброєні руки, той хвіст ворухнувся і зник під травою. Вслід за тим ми разом ударили по траві, де сподівалися влучити гадюку. Але що це? В одну мить грива поляглої густої трави здригнувшись, підлітає догори, і назустріч нам, з роззявленою пащею, в якій блиснули рідкі зуби, рвонулась до нас здоровенна гуана — товста, з міцними лапами, австралійська ящірка, що сягала двох метрів довжини.

Поява цієї дивної тварини була цілковитою несподіванкою. Тим то Василько аж скрикнув, і ми, не встигши підняти своїх дротів, враз

відскочили в різні боки. Та мого сопутника спіткала нова перешкода: гуана кинулася до нього, він зачепився ногами за суху гілку, що лежала позаду, і раптом упав на траву. Гуана в ту ж мить скопила Василька за носок гумового чобота.

Найда, як з-під землі, з'явився позаду ящірки і, загавкавши, куснув її за товстого, майже чорного хвоста, скожого на гадючий. Я теж підбіг у той момент, як гуана, кинувши Василька, обернулась до Найди, і вдарив кінем дротини по боку. Дріт гупнув мов у подушку, але спільний протинаступ, видно, її злякав, і вона миттю шугнула у високу траву, як у воду. Пес кинувся навздогін, але Василько, скопившися на ноги, гукнув Найду до себе.

Це сталося так швидко, що ми тільки й дивилися один на одного, посміхаючися, ніби не знали, де лихо взялося і де поділося.

— Та то, Василю, цілий крокодил! — сказав я, — і де воно тут таке виросло?

Але хлопець стривожено оглянув спершу уважно пса, що переможно помахуючи хвостом підбіг до свого господаря, а тоді вже сказав:

— Чи не вкусила ще Найди, а то цілий місяць не заживає рана після її укусу, а як і загоїться, то щороку в той самий місяць і день знову відновлюється рана й ятриться і опухає, а за хвилину, вернувшись думками до нашої пригоди, додав:

— Ми її, мабуть, по хвості смальнули, що так кинулася на нас, бо коли б по спині, або по голові, то вже б не нападала.

III. Пригода з кенгуру

Після цього випадку хлопчина не поліз уже на товстелезне дерево, що лежало на землі, а ми пішли до лівого рукава річки, що оперізувала і з цього боку цей клапоть землі. Знайшовши деревину, що лежала впоперек річки, мов кладка, ми перейшли на другий бік. Кілька сполоханих чапель та диких качок знялися і полетіли геть на другий бік, де були плавні. На цьому боці річки, попід горою й на горі було царство кролів. Вони раз-у-раз зривалися мало не з-під ніг, ховалися в нори попід камінням, або бігли стрімголов геть від нас. Тут не було такої високої трави, бо паслися іноді вівці.

— Не повезло нам сьогодні, — сказав Василько, коли ми посідали на пласкому сірому камені спочити, — то було за пару годин сам заб'ю п'ять — шість гадюк, а сьогодні трохи мене самого та поганюча гуана не з'їла.

— А чим вона харчується? — запитав я.

— Чим живе, питаете? Та єсть і кроленят і пташенят, і яйця, де знайде. Невеликі гуани так лазять і в кролячі нори і в дупла, шукаючи поживи. Але отакої, як нам попалася я ще не бачив ні разу, — сказав хлопчина, і, помацавши

кінець свого гумового чобота, чи не прокусила наскрізь, погладив по голові Найду, що терся коло ніг зауваживши:

— Ні, я таки не даром привіз тебе до Австралії...

Слухаючи розмову Василька, я дивився, як далеченько вгорі на крутому схилові, то зникала, то з'являлась біла пляма.

— Він щодня там полює на кролів. — пояснив мені мій супутник, коли побачив, куди я дивлюсь. — То кіт з наших бараків, але додому вертається тільки надвечір.

А кіт дійсно полював. Він то завмирав на однім місці, то непомітно пригинається під камінням, очікуючи жертви.

Відпочинувши трохи на цьому місці, я вже сподівався, що на цьому наша мандрівка закінчиться, але мій молодий мисливець сказав, що підемо ще праворуч попід горою:

— Там є печера, а коло неї папороть, що росте, як дерево. Я вже й лазив на неї, — сказав Василько.

Ідучи попід горою, ми бачили цілі купи вже сухого, поламаного колись бурею дерева, знову обгорілі пеньки, кістяки з рогатої худоби або купки білої вовни з овець, що давно колись подожли і зогнили.

Коли ми наблизилися до молодого, десяти років тому насадженого соснового лісу, побачили кількох австралійців, що підчурували гілля.

Вони вже, видно, добре знали Василя, бо відразу привіталися з ним і почали жартувати, а далі один з них сказав:

— Васильку, нацькуй свого пса на кенгуру, вже там он плигають, — і він показав рукою.

Вони знали, що цей хлончима любив ганяться разом з Найдою за кенгуру. Василько дійсно зрадів і, розпитавши, де бачили, хутко рушив туди. Йому хотілося, видно, показати мені цих дивних тварин, а також завзятість Найди. З нами пішов і один з астралійців, що звався Джек.

Справді, метрів за двісті, за чагарником, що відокремлював насаджений ліс від пасовиська й від річки, паслися або бавилися чотири кенгуру. Ми причайлися за кущами і спостерігали. Одна з них у своєму мішку поперед себе мала невеличке кенгуренятко. Воно іноді теж вилазило, щипало траву і знову верталося на своє місце, і тільки голівка виглядала звідти. Дві інших билися між собою. Це був справжній бокс. Стоячи на двох лапах і притиснувши одну лапу до грудей, кожна намагалася другою лапою дати стусана іншій. До того вони так спритно відскакували, ухилялися від ударів і знову нападали, завзято і міцно б'ючи своїми лапами.

Дивлячися на цей двобій, мені пригадалося оповідання інженера Сувчинського, що працював у фармера в далекій околиці Вікторії та

часто полював на кенгуру, які нищили посіви і городину.

— Сідає було розгніваний фармер у авто за кермо, — розповідав інженер, — і я з ним з рушницею, і їдемо, щоб помститися за вчинену шкоду. Побачивши десь кенгуру, ми гналися і нещадно стріляли їх, лишаючи серед степу, і навіть шкур не знімали. Але деякі з них тікали із швидкістю п'ятьдесяти миль на годину, що ледве можна було нагнати. Але ж і хитрі вони, — сміявся інженер. — іноді бачить, що не втече, то вона забіжить в отару овець і сяде. І що ж, стріляти між овець не будеш. А що вже який кущ, чи паркан перескочити — то це їм ніщо. До десяти футів заввишки стрібають. Багато ми їх винищили так. Проте мій господар мав вдома двоє кангуренят, що бавились з нами як ягнята.

Я, правда, теж знов, що кенгуру — найхимерніші та найвигадливіші тварини в світі. Але все те я знов з оповідань і з книжок, а тут вони були ось живі перед нами.

Щоб не злякати їх передчасно, ми ішли ліском, ховаючися далі поза чагарником. А коли вже майже порівнялися з ними, вони припинили свій герць і насторожилися, певно, відчули нашу приявність.

— Ось я їх налякаю, — сказав, Василько і пустив на них свого Найду, що тримав за нашийничок коло себе. Я хотів стримати ще, але

вже було запізно; Найдя, виравши з-за чагарника, рантом завзято загавкав і кинувся до кенгуру. Ми теж вийшли з укриття, щоб краще бачити. Тварини кинулися до втечі, але не панічно з усіх сил, а досить повільно стрибали до річки. Першою тікала та, що була з кенгуреням, ніби боялася за малого. Перетнувши річку в наймілкішому місці, де вона часом майже пересихала, вони були зупинилися, але песик переслідував їх далі. Ми й собі наблизилися до річки. Кенгуру відбігли ще далі, але пес не давав їм спокою й там. Тоді одна з них, що бігла позаду, зупинилася і, обернувшись до пса, стала, ніби готова прийняти бій. Пес теж зупинився, не вгаваючи гавкати, але близько підійти боявся.

Тим часом, почувши цю гавкотняву, підійшли й інші австралійці, що були в лісі. Одні дивилися, а інші почали підохочувати та нацьковувати Найду на кенгуру.

— Скіч гім, Найдя! — кричав один.

— Сул гім! Чайс гім! — гукав здалеку інший, не бажаючи переходити мілкої річечки.

І пес ще з більшим завзяттям рвався до кенгуру, яка стояла на ввесь зріст, мов готова до бою. Навіть іноді притискала одну лапу до грудей, як фаховий боксер. Вона спокійно дивилася на метушливого напасника, тільки зрідка повертала голову вбік або прищулювала вуха.

Я стояв трохи позаду, злізши на високий

обгорілий пеньок, щоб було видніше цей поєдинок.

Василько ж, стоячи аж коло самої річечки, мовчки дивився на цю історію, але по його обличчю видно було якесь вагання чи нерішучість. Він, певно і хотів, щоб Найда переміг, прогнав кенгуру, але й боявся за долю свого пса.

Я вже стрибнув з пенька, щоб порадити Василькові відкликати Найду, але Джек знову загукав:

— Сул гім! Чайс гім, Найда!

Та я ще не встиг сказати Василькові й слова, як сталося те, чого ніколи не сподівався; в той, момент, як інес, підохочений Джеком, рвонувся ще завзятіше і ближче до кенгуру, спокійна і мовчазна тварина раптом зробила один стрибок уперед, і Найда в одну мить опинився у її обіймах, притиснутий до грудей. Затим кенгуру, так само не поспішаючи, обернулась праворуч і пострибала геть, а Найда тільки безпорадно мотав ногами в повітрі та придушенено жалібно скавучав.

Василько ж, що стояв тепер поруч мене, тільки ойкнув і простогнав, ніби поранений несподіваним пострілом. Він, мабуть в цей час відчув, що раптом утратив щось дороге йому, що з ним уже давно зрослося і зріднилося на довгому шляху.

— То вже пропав пес — сказав один з австралійців, що невтразально стояв, позаду,— живого

Пес рвоувся ще завзятіше і ближче до кенгуру...

не випустить... або задушить, або втопить.

Ці слова ще дужче приголомшили хлопчину, і він, повернувшись до мене, ніби благав порятунку в цю трагічну хвилину. В його очах світилися благання і безнадія. Але це тривало лише одну мить.

- Біжімо! — раптом мимовільно вирвалося у мене, коли я почув здогад австралійців, і ми кинулися щосили бігти вздовж річки в тому напрямку, де недавно зникла з очей химерна тварина, що понесла нашого Найду.

Покручені річка, гіллясті дерева, пеньки і каміння — все це гальмувало наш біг, а чагарники й високий бур'ян вздовж річки часом зовсім закривали від нас протилежний берег, де мала б бути кенгуру. Річка ж поступово повертала праворуч і нам хотілося випередити зухвалу тварину і раптовим наскоком відвоювати Найду. Але для цього треба було бачити її і не випускати з очей. Іноді ми зупинялися, щоб подивитися на протилежний бік, але нічого не помітили, навіть не чути було вже і скавучання пса. І ми бігли знову і знову. Василькові дуже заваджали його гумові чоботи, і він уже стомився і важко дихав.

Пробігши так хвилин з п'ятнадцять або й більше, ми вже перейшли на повільнішу ходу та й річка тут ще більше поверталася праворуч. Вона тут була вже глибша, і наш берег був значно вищий і стрімкіший. Але кенгуру й тут

по той бік річки ніде не було видно, хоч місцевість і була досить рівна і відкрита.

— Що ж тепер робити? — запитав розпачливо задиханий хлопчина, — невже... та я не дав йому договорити, скопивши міцно рукою за його плечі і присідаючи на землю: метрів за тридцять від нас, залізши до половини в воду, у річці стояла кенгуру і топила Найду. Я не стільки розгледів, що робить ця тварина, як догадався, побачивши її в річці крізь гілля молодих дерев.

Пригинаючись до землі, часом майже на четвереньках, ми швидко кинулися вперед і зуинилися тільки тоді, коли порівнялися із цією дивною твариною.

Тепер ми бачили її зблизька, з високого берега, дуже виразно. Вона, мов людина, стояла ось перед нами у воді і тримала Найду передніми лапами, зануривши у воду, а може і задньою притиснула до дна. З води іноді виувався Найдин хвіст та бульбашки повітря сливали на поверхні над розгойданою водою.

Ми юміть знайшли кілька добрих каменюк і не гаючи часу, пішли в наступ. Кенгуру стояла до нас спиною і не сподівалася жадного нападу, як раптом по спині їй дошкульно вдарила каменюка, а дві інші упали перед самою мордою, піднявши густі бризки. Звірина, мов ошпарена, лишивши свою жертву, кинулась із води і, скільки сили, подалася геть під наші *

крики й галас.

Я ще дивився їй услід, як Василько, лишивши свій бінокль, миттю спустився з високого берега в річку, перебрів, ідучи трохи не по шию, на другий бік і кинувся до того місця, де щойно стояла кенгуру. Я побачив, як там загойдалась вода і на поверхні спливла латка мокрої спини ледве живого ще пса. Він ще показував ознаки життя, безпорадно бовтався, на одному місці у воді, але випливти вже не міг. Василько швидко йому допоміг: він скочив свого нещасливого друга і виніс на пісковатий пологий берег. Пес лежав, як труп, з заплющеними очима, і тільки його боки то виповнялися, то западали, що показувало на присутність життя в цій тварині. Вода крапельками стікала на пісок.

— Чи житиме? — мимовільно в обох нас виникло питання. За кілька хвилин пес почав чхати, й кашляти, й харчати, вертаючи воду, він здригався всім тілом, ніби у нього були якісь корчі, аж поки підніс голову і підтяг під себе свої простягнуті лапи.

Коли Найда вже став на ноги, Василько взяв його на руки і почав нести додому.

— Ну, тепер житиме! — гукнув я Василькові — Ще й на Україну візьмемо, як будемо вертатися.

ПРО ТИХ, ЩО ХОДЯТЬ В ЛЯПЛЯП

Коли сонце ховається за узгір'я, вкрите евкаліптовим лісом, а за вікнами невеличкого дерев'яного будиночка густішають сутінки, лікар С. починає розповідати свої вражіння про чорношкірих тубильців мікронезійських островів. Мимоволі ви згадуєте відому книжку українського мандрівника Маклухи-Маклая про Нову Гвінею та інші острови. Та це лише на мить, бо перед вашими очима вже хлюпоще жимерне море, а моторовий човен, гойдаючись, мчить до острова Пак, що чорною смugoю ліг па шляху. А море цього разу неспокійне і лютє. Воно раз-у-раз бризкає у вічі солонюю водою, хлюпає, мов з відра, в чопен. Та берег уже Слизько. Ще трохи часу, і на берег вихідить троє: по-переду, в товаристві медичної сестри, іде лікар, а вслід за ними — тубілець, санітар Буно.

Вузька стежка біжить в обійми тропічного лісу, що стіною звисає з обох, боків, простягаючи гілля різноманітних налім та різних малознаних дерев. Але із-за прибережного каміння, з-за густих чагарників та товстих стовбурів дерев на них уже не чигає небезпека смерти, не вискають зграї дикунів із списами

в руках, не летять назустріч рої отруйних стріл. Ні, вони ідуть без страху, дарма, що чорні не долюблюють білих і що багато з чорних ще добре пам'ятає смак людського м'яса.

У лісі тим часом кричать якісь птахи, а вбік від стежки кидається в гущавину кілька диких свиней.

Та за кілька хвилин стежка вже виривається з лісу, а погляди лікаря та його супутниці привертають увагу дивні хатки й люди коло них. Малі, зовсім голі, чорні діти, побачивши білих людей, кинулися до своїх хат, що стояли, мов курені на піску, вкриті пальмовим листям. Деякі, трохи модерніші — на дерев'яних стовпичках, мов великі квадратові вулики з пальмовою стріхою. Це оселя мікронезійців. Кілька молодих і старших людей, жінок і чоловіків, чорних і майже голих, вешталися або стояли коло хат. Лише на пояску бовталася у них, якась тканина, не досягаючи часом і до колін, — що зветься по-їхньому ляп-ляп.

Доки лікар з медичною сестрою дивилися на маленьких чорних дітей, що бавилися порссям, яке з дикого стало вже свійським, до них підійшов сільський староста, що звався люлювай. Він теж мав на собі лише жовтий ляп-ляп і був босий, як і все населення цього селища. Люлювай уже знов лікаря і прихильно ставився до нього за його допомогу хворим.

— Доктор нембер ван (так завжди звали

тубільці головного лікаря), — звернувся люлювай, — у нас учора трапилося нещастя: хлопці ловили рибу в морі, і акула схопила Кароля. Тільки криваво-червона піна лишилася на тому місці та Каролеві ноги. Дуже був працьовитий хлопець.

Люлювай говорив мішаниною мов англійської і своєї, та лікар уже розумів його. На останку він запросив на церемонію похорону, що мав початися, як тільки смеркне.

Довго не довелося чекати — надворі вже сутеніло, і поблизу, між деревами, спалахнуло багаття. Староста дав гостям по якійсь тростиці і звелів піти до хати Кароля, встромити в бамбукову стіну і зломити їх, лишивши по цурпалкові в руках. Лікар і його помічниця так і зробили. До багаття тим часом сходилося все чоловіче населення, одягнене в ляп-ляпі, і стало в просторе коло. Підійшовши ближче, лікар побачив, що посередині вже сидів сільський чарівник, що звався поїхньому вічер, якого всі дуже боялись і слухали, бо він мав зв'язки з духами. Він склав ноги по-турецькому і щось примовляв. Напроти нього в такій же позі сидів найкращий друг Кароля, молодий хлопець Кіро, що, як видно, виконував роль медіума. Як виявилось, Кіро мусів два дні не їсти й не пити і тому, мабуть, мав змучений вигляд. До того ж вічер діяв на нього, мов гіпнозом. Чарівник вигукував раз-у-раз «Кароль, Кароль»,

брав шматочки жару з вогню і кидав на всі боки, а Kiro, сидячи, поступово засинав. Нарешті, вічер запитує в Kiro: «Ти спиш?» — і це повторює шість разів і, не діставши відповіди, запитує знову:

— Чи твій дух, Каролю, є вже між нами?

— Так, — сонно і мляво мочинає відповісти Kiro, в якого ніби втілився в цей час дух Кароля, — мій дух між вами, а тіло ще му читься в череві акули.

Люлювай, що стояв поруч лікаря, склонився до його вуха і зауважив, що голос Kiro зовсім змінився, що він говорить тепер цілком голосом Кароля. Лікар, вислухавши це, пошепки передав медичній сестрі, яка хитнуха головою і хотіла щось сказати зі свого боку, але в цей час, стара, чорна жінка, що стояла за спиною торкнула її в плече, показавши очима, що тут не можна говорити.

Дійсно, навколо була мертвa тиша. Всі мовчки стояли колом і напружено слухали й стежили за тим, що відбувалося. Язики вогню, що спиналися поверх купи жару, освітлювали напружені й суворі обличчя тубильців, роблячи їх мосянжковими. Впадали в очі кремезні постаті чоловіків, випнуті вилиці, татуйовані спини, груди, діряві вуха, часом блиск білих зубів та високі купи буйного кучерявого волосся, що струнко стояло на головах. Тільки з нетрів тропічного і такого ж мовчазного лісу зрідка

долітав якийсь тріск хмизу, крик папуги або «лісних дітей» — чорно-синіх птахів, крик яких нагадує радісний крик дітей.

А вічер продовжував далі:

— Що ж ти злого зробив, що тебе схопив злий дух?

Кіро якийсь час мовчить, сидячи нерухомо, з заплющеними очима, а потім починає плакати. Сльози рясно течуть з очей... Не розкриваючи їх, Кіро витирає обличчя й міс рукою, а вічер, підносячи трохи голос, уже настирливіше запитує змову:

— Що ти, Каролю, зробив злого?

Нарешті, дух Кароля, затинаючись, починає відповідати далі устами Кіро:

— Я рік тому вкрав ровера в чорного польця у селі Мокорейн, і за це мене злий дух схопив...

На обличчях тубільців тим часом пробігає вираз здивування — адже ніхто досі про це не знає і не сподівався. Дехто навіть ворухнувся, глянувши в лиці своєму сусідові на знак подиву, а сила вічера ще більше зростала в їх уяві.

Далі дух Кароля просить повернути того ровера назад власникові, щоб його дух міг спокійно існувати. І вічер обіцяє вранці відіслати ровера до села Мокорейн.

— Чи ти вже зустрів духа когось із померлих із нашого села? — питає далі вічер.

— Ні, я ще блуджу, — чути той же сонний голос, — і мені дуже тяжко, — закінчує дух Кароля і, Кіро починає знову плакати і, пробуджуючись, розкриває очі, мов після важкого сну.

В цей час з кола тубільців проштовхується наперед молода і вродлива жінка Кароля з дворічною дитиною на руках і підносить до Кіро в черепку кокосового горіха кулав, сік з неспілого кокосового горіха. Кіро бере обома руками і жадібно п'є.

Десь по другій годині ночі люди починають розходитися, а Люлювай тим часом повідомляє, що самий похорон відбудеться вранці.

Жар, що лишився від великої купи багаття, вже почав пригасати. Місяць саме зайшов за невеличку хмарку, і навколо зробилося темно. Ідучи дорогою, можна було бачити на низці дерев якісь дивні вогники. Зблизька стало видно, що то рухливі і досить великі світляні комахи, що купчаться на гіллі, роблячи чарівне враження.

Вранці церемонія похорону продовжувалась. Рано вранці, за наказом Люлювая, кілька молодих негрів поїхало човном за сорок миль до села Мокорейн і віддали украдену колись річ, а від власника того ровера привезли новий жовтий ляпляп, на ознаку того, що він простив Каролеві цей гріх. А за цей час тубільці вже зробили з пальмового та бананового листя

дуже красиву домовину, викопали яму і приготувалися до похорону.

О дев'ятій годині ранку почався похорон фактично самих Каролевих ніг. Вічер знову керує цією церемонією, тільки сьогодні він стойть попереду коло ями з якимсь «жезлом» у руках. Це понад два метри чорна палиця, вгорі має вирізьблену форму крокодила, що пожирає до половини фігуру людини, а верх цієї палиці має вигляд тризуба, зубці якого зроблені з плескуватих кісток риби. Він її тримає у лівій руці. Коли домовину спустили в яму, він бере в руку жмут довгої трави, що зветься кума-кума і, щось промовляючи, починає розмахувати нею, часом б'ючи аж об труну. Навколо ж, як і вчора, колом стойть все чоловіче населення селища та кілька найстарших жінок.

Потім ставлять драбину до ями, і по ній першим входить Кіро і, розгорнувши, кладе на домовину жовтий ляп-ляп. За ним, за чергую, сходять ще шість приятелів Кароля і роблять те саме. Після них з гурту виходить смутна й пригноблена дружина небіжчика. Сьогодні вона вже не має на голові кучерявого високого волосся — вона остригла і себе, і дитину і волосся тримає в хусточці. Зійшовши плачуши по драбині, вона кладе зверху Каролів ляп-ляп і розсипає частину свого і дитячого волосся. За цим кладе на домовину всі речі Кароля, як

губну гармонійку, ложку, миску, горня, мило. Вийшовши наверх, дружина з-за пояса виймає замотане в шматочок паперу лезо бритви і, дали гірко, але стримано плаучи, ріже собі лезом обличчя та скроні, на знак того, що вона щиро любила свого Кароля. Очі людей приковані до її лиця. В багатьох на очах слози, люди теж починають оплакувати, розтягаючи якусь сумну мелодію. А кілька хлопців уже закидають могилу.

Коли зверху вже вивершили горбок, дружина Кароля розсипає решту волосся. Частина людей іде до хат і приносить різну поживу: смажені поросята, банани, рибу, горіхи, кладучи зверху на простелене пальмове листя.

Коли вже все скінчилося і люди розходилися, помічниця лікаря запитала люлювай, що йшов поруч:

— Навіщо ото кладуть у могилу нові ляпляпи?

— Бачите, — відповів люлювай, — Кароль віходить до Божого порога, і як буде мати розмову з Богом, то мусить бути чистим і міняти те вбрання, щоб бути чистим завжди.

— А навіщо ви кладете на гріб їжу?

— То для духів.

— Але ж тут уночі ходять дики свині, вони ж пойдуть їжу? — запитала знову медична сестра.

— Нічого, — сказав люлювай, — в кожній

свині є злий дух, або добрий дух. Як з'єсть їжу добрий дух, то це вже є добрий знак для Кароля, а як з'єсть злий, то це добре для нас бо ті злі духи будуть ситі і на якийсь час дадуть нам спокій.

За годину двоє людей лишали цей екзотичний куточок, де жили справжні діти природи.

— Дивні й цікаві ці люди, — казав лікар до своєї супутниці, — нічого не мають і не мріють про якесь багатство в нашему розумінні — а за багатство їм правлять собачі зуби, що бовтаються у них на шиях, замість намиста. Багато з них мають по кілька жінок, яких купують, платячи від п'яти до двадцяти фунтів, за одну, а проте живуть дружно, а харчуються тим, що дає майже в готовому вигляді ліс, земля, море. Навіть їхній хліб росте на дереві. А запитайте, який сьогодні день, рік, година, або скільки якому з них років — ніхто не знає, навіть люлювай.

— Ні, — заперечила медична сестра, — мені казали, що є в них один такий, що навіть газети читає. До того ж може на інших островах є й письменніші.

— Але зате, яка своєрідна в них мова, — зауважила після павзи супутниця, — майже шістдесят відсотків слів складаються з одного складу, що повторюється, як наприклад: квіти — пур=пур, трішки лік=лік, торг — бум=бум,

їсти — кай-кай, бараболя — кав-кав, крокодил — пук-пук, і таких безліч.

Лікар знову розповідав медичній сестрі окремі сторінки з минулого цих людей, і перед нею встають страшні картини. Ще сорок літ тому село Папіталяй воювало з селом Лоніо. Головна мета — забити ватажка, і село підкорене. І дійсно, село Папіталяй перемагає. Забитого ватажка з ворожого села варять на березі моря вночі, бо вночі в них відбуваються ще й досі всі урочистості і свята. Зваривши, ріжуть на шматки і їдять, а дітям своїм дають шматочки вушей та носа, щоб і вони були такі мужні, як той ватажок.

Проминувши останні хатки, коло яких на гаявині, бігаючи з паличками, бавилися чорні діти, вони вийшли на стежку, що скоро сковалася в гущавину тропічного лісу. Незабаром перед ними блиснуло хвилясте море. Чорношкірий Буно вже був напоготові, чекаючи на човні. За хвильку острів Пак, віддаляючись, лишився позаду. Хвилі знову билися об човен, бризкали і пінились, але молодий тубілець вів його спритно вперед. Але перед очима оглядного і поважного лікаря, що бачив на своєму віці не мало дива ще на шляхах рідної України, ще довго стояло кістляве лицє чарівника вічера, хлопець Кіро і дружина Кароля із скривавленим лицем.

РОЗМОВА З ПАПУАСОМ

(З оповідань лікаря С.)

За вікнами невеличкої лікарні острова Са-
марай шуміли високі пальми. Прудкий вітер,
лишивши далеко позаду Нову Гвінею, з роз-
гону налітав на острівні ліси, гойдав верховіття
дерев і шарпав благенські курені папуасів. Про-
ганяючи тропічну спеку, він приносив дух оке-
анських просторів, томін хеиль і мчав далі.

Лікар саме стояв коло відчиненого вікна
і прислухався до шуму розгойданого лісу, як
у двері лікарні хтось постукав. Чорношкірій
санітар відчинив двері і до приміщення лікар-
ні внесли в кошику, сплетеному з кокосового
листя, старого кремезного папуаса. Шкіра на
на лиці хворого була поморщена, як печене
яблуко, волосся на голові місцями повилазило,
мов мох, лишаючи плями лисин. А глибокі
запалі очі, великі й гострі, мов голки, разом
були повні жаху і життя.

Лікар оглянув хворого. Виявилося, що
старий, якого звали Єбума-Беніяра-Чіджі-Джа-
орі-Ліма був хворий на двостороннє запалення
легенів. Було вжито всіх заходів, щоб уряту-
вати старого від смерти, але надій було мало.

Священик-місіонер, що провадив духовну опіку над хворими лікарні, завітав чергової неділі і почав готувати хворого в далеку дорогу... Сівши коло ліжка на стілець, він поклав хворому руку на чоло і прошепотів молитву. Далі отець почав говорити про любов Божу, про його недалеку зустріч з Богом і про Воскресіння. Голос отця-місіонера все зростав і на останку вже лунав глибоким баритоном. Та Єбума-Беніяра-Чіджі-Джаорі-Ліма був якийсь байдужий до всього. Він тільки часом відгаяв докучливу муху, якій сподобався кінець його носа. За тим хворий так само байдуже прийняв від отця святий образок з великим янголом, скрутів його, мов цигарку і встремив до ушної діри. Вважаючи, певно, що хворому вже однаково не пошкодить, отець простяг старому цигарку. У папуаса від цього майнула по лиці соняшна усмішка, проте цигарки він не зачав курити, а також запхав до вуха, а як снященик пішов, він скоро заплюшив очі і задрімав.

Дні пролітали, як солоні океанські вітри над Самараєм, і за деякий час, дякуючи пеніциліні та міцному природньому здоров'ю, хворий, на здивування лікаря й отця, почав швидко поправлятися. Більше того, він, не зважаючи на свій поважний вік, швидко став зростати на вазі, а смаком до їжі випередив усіх молодших хеорих лікарів.

Отець-місіонер відвідував його і щонеділі.

Він заприятеливав з ним.

Одного дня лікар, оглядна, гостинна людина, сказав до отця:

— Пан-отче, ви мені не робіть конкуренції. А то хворі більше чекають на ваші цигарки, ніж на моє лікування.

Та ці жарти не спиняли нейтомного отця-місіонера. Він глибоко вірив у свою місію серед колишніх людоїдів, а цигарка правила за той місток, що зв'язував його з людьми і привівшиловав їх до нього.

Одної неділі, коли вже було ясно, що Єбума-Беніяра-Чідней-Джаорі-Ліма вирвався з обіймів смерти, отець став наочати старого, що це Бог допоміг лікареві його вилікувати і за це він мусить щоденно молитися і дякувати Богові. Вислухавши, хворий кивнув головою, і тут же звернувся до лікаря, що саме підійшов, чи сьогодні він зможе дістати дві порції рижу, а головне мелсного м'яса. Лікар покликав санітара і наказав дати хворому веолю рижу. А за тим, разом з лікарем, отець став розпитувати у старого про його минувшину.

Єбума-Беніяра-Чіджі-Джаорі-Ліма мав добру пам'ять і відразу почав розповідати про полювання на крокодилів, про війни з іншим племенем, з чого завжди виходив цілим.

— Тільки ось двох пальців не маю на руці — і він піdnіc праву руку — відрубали при нападі на селище Гулля.

Хворому подали другу порцію рижу і він почав його жадібно їсти.

— Яка тут чудова природа, — звернувся лікар до пан-отця — я обїхав недавно багато островів, і кажу вам, тут вічна весна. А люди які! Немає ненависті, інтриг, злоби. Папуаси люди чисті, добрі, сердечні.

— Це так, пане докторе, погоджувався пан-отець — але багато чому треба подякувати нам, місіонерам. Коли б ми не проклали вам шляху, то ви б сюди і носа не показали. Адже не одного з нас, священиків, свого часу засмажили ці «сердеги» і з'їли. Тільки ми священики, вигнали людоїдство на Папуї і робили їх християнами. Тепер уже ви, пане докторе, не зустрінете людини, яка б без огиди згадала про людоїдство.

Коли Єбу ма-Беніяра-Чідней-Джаорі-Ліма запхав до рота останню жменю рижу, він чимоно перепросив лікаря, і запитав:

— Пане докторе, мені було б добре, коли б ви дозволили закурити цигарку, що її сьогодні дістану від отця.

Оба, і отець і лікар засміялися.

— А може б ви ще з'їли рижу? — запитав, посміхаючись, лікар.

— Е, рижу я дістав багато, — відповів папуас, але м'ясо ще єв би, м'ясо люблю...

Поки лікар міркував, чи дати йому ще м'яса, чи ні, отець, дивлячись на старого, раптом

запитав: — А скажи мені так, по правді, чи ти їв колинебудь людське м'ясо?

Це раптове запитання трохи збентежило старого. У нього якось дивно заблищаючи очі, а по обличчю майнула тінь нерішучості. Вкінці сказав піднесеним тоном:

— Чи я дитина, чи жінка? Само собою, що їв і то не раз. Я є з племени Гуара-Борі. Я бився і не раз їв свого ворога!

— Але то було вже давно?!

— Йо-йо — сказав з протягом папуас, — вже багато крісмесів минуло...

Отець був невдоволений відповіддю старого, до того ж ще й лікар раз=у=раз, хоч і жартома, кидав свої шутливі дотепи. І священик, поводивши трохи очима по підлозі, запитав знову хворого:

— А скажи ще раз по правді, чи їв би ти людське м'ясо, ѹ тепер, коли ти вже став християнином, віриш у Бога і носиш його у серці?

— Ні, тепер уже не міг би їсти, — не надумуючись, сказав папуас і заперечливо псхитав головою.

— А скажи мені, Єбума-Беніяра, чому бти більше не їв людського м'яса? — запитав отець-місіонер по невеличкій паузі.

— Та хіба ж ви не знаєте, отче, адже я не маю зубів, — з гіркотою і здивуванням сказав папуас і розкрив перед співбесідниками свого беззубого рота.

ЦЕ ТРАПИЛОСЯ В АВСТРАЛІЇ

Сьогодні мене чекала вдома несподіванка: коли я прийшов з праці, на порозі зустрів мене Микола, мій добрий знайомий ще з Бонегіллі. Попрацювавши місяців два разом на одному підприємстві, ми здавалося, розлучилися з ним назавжди: його післили на працю в один кінець Австралії, а мене — в інший. З того часу непомітно минуло понад два роки — і от він знову стояв передо мною. Але на цей раз, це вже не був білявий хлопець з ніжним лицем, а стрункий чоловік із засмаглим обличчям, з буйною чуприною, зовсім він мені чомусь нагадував Миколу Джерю Нечуя-Левицького; йому тільки бракувало чумарки, сивої шапки та чобіт. Це була людина, що приїхала з троші. Але я його пізнав відразу. Це ж ми з ним колись тікали від нашів дикої розлюченої отари корів на чолі з бугаєм, — і ледве врятувалися від смерти. Але то було давно, тоді й Микола був інший — похмурий і мовчазний, здавалося, що він носив на серці якийсь біль з минулого. Тепер же він видався мені бадьорішим.

— Ех, гора з горою не сходиться... — сказав він, лагідно усміхаючись і міцно стискаючи шорсткими і дебелими руками мою руку. —

Що ж, ви й досі воюєте з лопатою та джаганом у руках? — закінчив Микола своє вітання запитанням.

Посідавши коло столу, ми по черзі то розпитували, то розповідали один одному про працю, про спільних знайомих, про своє дикий вате життя.

Микола й тепер згадав своє рідне місто Запоріжжя, Дніпро й Хортицю.

Та згодом ми знову вернулися до австралійських тем, до заробітків на трощі і до різних пригод.

— Знаєте — сказав Микола, коли ми згадали про нашу пригоду з коровами, — то була дійсно, страшна історія, але повірте, що на трощі я потрапив був у ще химернішу, якої я не забуду до смерти. І це трапилося у Квінслені, чотири місяці тому. Тоді саме була кілька днів страшна спека, тому з десятої до третьої години дня ми не працювали. Вийшовши після такої перерви до праці, наша ланка розподілилася на двоє: одні працювали в одному кінці, складали і відеантажували нарубану трощу, а тут, де і я працював, нас було четверо: худий і високий, мов стелюга, австралієць, якого ми звали Скіні Джім (Худий Джім), та троє нас, українців, з яких один був хронічний спортовець, що зінав усіх чемпіонів на світі з боксу та французької боротьби. Він щодня розповідав і мріяв про різні змагання — звали його Пет-

ром. До речі він був великий чистун. Навіть і до троші брав з собою відро води й рушник, щоб обтирати на собі струмки поту. Другим з українців був Роман, що мав жінку німкиню, яка перебувала у родинному таборі в Коврі, через що ми щодня мали тему для жартів, а він — подразнення. І, нарешті, останнім з нас був я.

— Тож майже щоденно дошкотала нам і спека, і комарі, і їдкий солоний піт. Щоб прогнати гадюк, що траплялися часом навіть на стовбурах тростини, ми спершу обпалювали ділянку троші, а тоді вже й рубали. Тим то цього разу цукрова троща стояла перед нами стіною, стиха шелестіла обгорілим бадиллям і дихала легким димом. Попрацювавши добре, ми зупинилися, щоб зробити перекур. Стомлені, ми посідали на купки зрубаної тростини, а Худий Джім теж стояв поблизу і крутив цигарку. Тільки наш спортовець Петро був некурящий. Він тим часом скинув сорочку і, намочивши рушник у відрі з водою, обтирав на тілі солоний піт, поглядаючи на недалекий ліс.

— І в цей самий момент Джім, дивлячись вздовж троші, раптом крикнув:

— Гадюка! Давун! — і, нагнувшись, скопив свій гострий сікач. Ми теж скопилися з місця, мов ошпарені цим магічним словом, не забуши своїх ножів.

Із тих лекцій, що ми прослухали в перші

дні по приїзді на трошу, ми вже трохи знали, як рятуватися від різних небезпек. Та думати було пізно. В той самий момент всі ми з жахом побачили як піднісши над землею голову, до нас повільно престував величезний полоз.

— Побачивши, що дехто з нас захвилювався, австралієць шепнув, щоб усі лишалися на місці і підняли руки догори. А здоровенна в'юнка потвора вже підпovзала до нас. Я чув, як від руху полоза ніби шипіло бадилля, через яке повзло гумове тіло цього хижака.

— Нам було відомо — казав далі Микола, — що полози, сидячи на деревах, миттю кидаються на свою жертву, обвивають її і душать. Тут же було щось зовсім інше. Напасник підпovзвав до нас повільно, мов стомивши віддалекої дороги, або будучи певним, що ми не втечимо.

— І от уявіть самі, ми стоямо всі з піднятими руками догори, тримаючи в руках свої ножі-сікачі. Троє нас стояло майже в одному ряді, а четвертий, Петро, трохи осторонь, напроти мене. Ця картина нагадувала мені вояків, що здаються в полон, стоячи перед цівками ворожих пістолів, чи рушниць. Але я певен, що переляк тепер був значно більший, ніж при полоні. Кожен з нас тремтів — найкраще видно було по кінцях ножів, що дрижачими гостряками дивилися в небо. А головне, що кожен з нас був без досвіду в такій ситуації і не знав,

чим все це скінчиться. Тому кожен найбільше надій покладав на Джіма. Проте, і в худого кістлявого Джіма теж тремтів від хвилювання ніж, мов бадилина на вітрі..

— Зате давун, що вже підповз до Джіма, здавалось, був повен самовпевненості і спокою. Він ще вище підніс свою огидну плесковату голову, повільно обнюхав його, і опустившись підповз до Романа, що стояв праворуч від мене. Зробивши те саме, опинився коло мене. Його голова піднялася вище пояса, і я ввесь завмер.

— Здавалося, що у мене живими залишилися тільки очі та голова, бо я ще чув, як у скронях стукала кров і бачив перед собою слюдяні очі блискучої мережаної потвори, яку я в житті бачив уперше.

— Все це й досі стоїть перед очима. Ця процедура тяглася невимовно повільно й довго, так, ніби він сам нагався на кого винести вирок смерти. Я бачив і чув, як він сопнув кілька разів носом, майже торкаючись моєї сірої робочої сорочки, що прилипала до сітнілого тіла. За тим повернув голову у бік Петра, опустився головою аж до моїх ніг і, зрештою, так само повагом посунув до останньої скам'янілої жертви — до Петра.

Микола розповідав так яскраво, ніби все це сталося щойно годину тому, і його хвилювання мимоволі передавалося мені, а я слухав, сидячи поруч нього, мов казку якогось чарівника. А

Давун посунувся до останньої скам'янілої жертви...

він, жестикулюючи руками, розповідав далі:

— Коли полоз відліз від мене, я трохи зідхнув, але тепер спільну увагу привернув наш спортовець Петро та невблаганий хижак, що вже підносив голову дотори. Здавалося, що коли б усі разом кинулися на полоза, то він би вже не вирвався живим. Але тепер всі стояли мовчки без найменших рухів, ніби боялися сказати слово, ніби всіх скувала якась таємна сила. Зате всі своїми очима були прикуті до Петра та до рухів полоза-давуна, знаючи, що тут треба діяти, уміючи, спритно й розраховано, адже в хащах інших континентів давуни нападають навіть на тигрів і ягуарів, а шкіри давуна спроста не розрубає навіть шабля, чи ніж, а найменший рух чи крики роблять його лютим і агресивним. Тому всі мовчки чекали якогось гасла, чи слушної хвилини.

— А хижак тим часом, обнюхавши Петра, почав так само повільно обвивати його своїм товстим тулубом, мов гігантською спіраллю, починаючи від колін. Я бачив, як Петро ще більше зблід, а гостряк ножа так само дрібно дрижав, ніби писав у повітрі якісь невидимі ієрогліфи. В противагу нам, він стояв остронь і без сорочки, ніби дійсно приречений до загибелі. І коли полоз, обвиваючи Петра, сягнув уже вище пояса, у мені почав зростати якийсь жах. Здавалося, що ще хвильку, і давун стисне нашого спортивця в своїх смертельних обіймах,

хрустнуть кісткам, і він упаде в конвульсіях смерти, втративши свідомість. Хвилюючись, я глянув на Джіма, але він не зводив очей з тієї драми, що відбувалася перед очима.

І якраз у той момент, як голова напасника ніби на мить зупинилася, досягши Петрових грудей, австралієць порушив мовчанку:

— Бий! — почувся тихий, але твердий голос, і в ту ж хвилину гострий сікач разом з піднятою рукою блискавкою упав на голову давуна. Одна мить — і брунатно-сірі мережані візерунками кола смертоносної спіралі безвільно посунулися донизу, а я, ойкнувши, мов підрізаний упав на купу троїці. Це давун у мить удару сікача так мотнув хвостом і немов гумовою палицею ударив мене по ногах. Роман і Джім з криком радости кинулися до Петра, підхопили його, коли він поточився, і вихопили з опалих, але ще живих кілець давуна.

— Обмацавши ноги, я спробував встати і пошканчивав до Петра, якого, одвівши вбік, посадили на купу троїці. На його грудях червоніла кров'яна квітка — то бризнула кров з розсіченої голови полоза.

За кілька хвилин на місці події була вже вся наша бригада. Давуна ще ворушили конвульсії, але хлопці вже вимірювали довжину. — В ньому було 24 тути.

— Ну, заробив Петро кілька фунтів за шкуру! — сміялись вони, а Петро не міг іще

цілком опритомніти від усього, що так нагло сталося. Навколо жчувся чималий галас. Хлопці розпитували, як це сталося, я показував синяки, що з'явилися на ногах від удару полоза, а Джім розповідав, що подібна історія трапилася була на троці, але років з десять тому, і що тепер полоз був або дуже голодний, але стомлений спекою, або мандрував до річки, бо всі потічки в лісі повисихали...

— За два дні Петро знову вийшов на працю.

— «Розумієте, — казав він, — був я в житті у різних обставинах, сталінські давуни ставили мене під дерево на розстріл, але я наче й толі так не злякався, як тепер...»

— Після того випадку, — розповідав далі Микола, — довго ще говорили про цю подію, про Петра, про гурти мисливців, що полюють у Квінслінді на гадюк та давунів. А Петро вже говорив жартома: — Я, власне, сам винен, що давун якраз напав на мене, бо я обмився саме і був чистий, а вас брудних і спітнілих він погидував займати.

— А ми й самі часто думали, — казав Микола, — чи не через те він, справді, нас минув а його вибрав...

Повечерявши, ми ще довго розмовляли. Настанку Микола знову вернувся до теми про своє Запоріжжя, про Хортицю, на якій, як він запевняв, ще й донедавна траплялися невеликі давуни-пітони.

Було вже по одинадцятій, як ми полягали спати. На дворі знову розгомонівся австралійський вітер, кропив дрібний дощ, але в моїй уяві ще довго ворушилися смертельні звої давуна.

ЗМІСТ

Австралійський ведмедик	5
За нами гналася смерть	12
На гадючому острові	17
Про тих, що ходять в ляп-ляп	39
Це трапилося в Австралії	54
